

ימי עיון בתנ"ך תשפ"ד

ראובן, יהודה ויוסף – ראשית המנהיגות בישראל

א. לידתו ומעשה הדודאים

ב. חטאו

ג. מכירת יוסף + דבריו במצרים

ד. הצעתו ליעקב בעניין בנימין

ב. חטאו

בראשית (פרשת וישלח) פרק לה פסוק כב

(כב) וַיְהִי בִשְׁנַן יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ הַחֹלִיב וַיֵּלֶךְ רְאוּבֵן וַיִּשְׁכַּב אֶת-בְּלֵהָהּ פִּילַגֶּשׁ אֲבִיו וַיִּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל פ וַיְהִי בְנֵי-יַעֲקֹב שְׁנַיִם עָשָׂר:

רש"י בראשית (פרשת וישלח) פרק לה פסוק כב

וישכב - מתוך שבלבל משכבו מעלה עליו הכתוב כאלו שכבה. ולמה בלבל וחלל יצועיו, שכשמתה רחל נטל יעקב מטתו שהיתה נתונה תדיר באהל רחל ולא בשאר אהלים ונתנה באהל בלהה, בא ראובן ותבער עלבון אמו, אמר אם אחות אמי היתה צרה לאמי, שפחת אחות אמי תהא צרה לאמי, לכן בלבל: **ויהיו בני יעקב שנים עשר** - מתחיל לענין ראשון משנולד בנימין נשלמה המטה, ומעתה ראויים להמנות, ומנאן. ורבותינו דרשו ללמדנו בא שכולן שוין, וכולן צדיקים, שלא חטא ראובן:

דוגמת מעשה ראובן: שמואל ב פרק טז פסוק כ - כג.

ג. המכירה ודבריו במצרים

בראשית (פרשת וישב) פרק לז פסוק כט

וַיֵּשֶׁב רְאוּבֵן אֶל-הַבּוֹר וְהָגָה אִין-יוֹסֵף בְּבוֹר וַיִּקְרַע אֶת-בְּגָדָיו:

רש"י בראשית פרק לז: (כט) וישב ראובן - ובמכירתו לא היה שם, שהגיע יומו לילך ולשמש את אביו. דבר אחר עסוק היה בשקו ובתעניתו על שבלבל יצועי אביו:

בראשית (פרשת מקץ) פרק מב פסוק יט - כג - ראובן מאשים במצרים

(כא) וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל-אָחִיו אֲבֹל אֲשַׁמִּים אֲנַחְנוּ עַל-אָחִינוּ אֲשֶׁר רָאִינוּ צָרַת נַפְשׁוֹ בְּהִתְחַנְּנוֹ אֵלֵינוּ וְלֹא שָׁמַעְנוּ עַל-כֵּן בָּאָה אֵלֵינוּ הַצָּרָה הַזֹּאת:

(כב) וַיַּעַן רְאוּבֵן אֹתָם לֵאמֹר הֲלוֹא אֲמַרְתִּי אֲלֵיכֶם לֵאמֹר אֶל-תִּחַטְּאוּ בַיָּד וְלֹא שָׁמַעְתֶּם וְגַם-דָּמּוּ הִנֵּה נִדְרָשׁ: (כג) וְהֵם לֹא יָדְעוּ כִּי שָׁמַע יוֹסֵף כִּי הַמְּלִיץ בֵּינֵתָם: (כד) וַיֹּסֵב מֵעַלֵּיהֶם וַיִּבֶךְ וַיֵּשֶׁב אֲלֵהֶם וַיְדַבֵּר אֲלֵהֶם וַיִּקַּח מֵאֵתָם אֶת-שִׁמְעוֹן וַיֹּאכֶר אֹתוֹ לְעֵינֵיהֶם:

ר"י בכור שור בראשית (פרשת מקץ) פרק מב פסוק כב

(כב) ויען ראובן: מפרש לך הכתוב למה לקח שמעון, כי מתחילה היה דעתו לקחת את ראובן שהוא הגדול, אבל כיון שאמרו אילו הדברים לפניו, כי היו סבורים שאינו שומע לשון עברי, כי שם מליץ ביניהם, שהיה אומר אליהם מה שהוא אומר, ולו מה שהם אומרים, סבורים היו שלא יבין. והוא בערמה עשה, כדי שישמע מה [ש]ידברו, וכיון ששמע שראובן רצה להצילו, לא רצה לצערו, ויקח את שמעון שהוא גדול אחריו.

משנה מסכת מגילה פרק ד

מעשה ראובן נקרא ולא מיתרגם

רש"י מסכת מגילה דף כה עמוד א: משנה. מעשה ראובן - וישכב את בלהה פילגש אביו (בראשית לה). נקרא - בבית הכנסת. ולא מתרגם - חיישין לגנותו.

ימי עיון בתנ"ך תשפ"ד

תלמוד בבלי מסכת שבת דף נה עמוד ב

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: **כל האומר ראובן חטא - אינו אלא טועה**, שנאמר ויהיו בני יעקב שנים עשר מלמד שכולן שקולים כאחת. אלא מה אני מקיים וישכב את בלהה פילגש אביו - מלמד שבלבל מצעו של אביו, ומעלה עליו הכתוב כאילו שכב עמה. תניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר: מוצל אותו צדיק מאותו עון, ולא בא מעשה זה לידו. אפשר עתיד זרעו לעמוד על הר עיבל ולומר ארור שכב עם אשת אביו ויבא חטא זה לידו? אלא מה אני מקיים וישכב את בלהה פילגש אביו - עלבון אמו תבע. אמר: אם אחות אמי היתה צרה לאמי, שפחת אחות אמי תהא צרה לאמי? עמד ובלבל את מצעה...

תלמוד בבלי מסכת סוטה דף ז עמוד ב

ת"ר: אומר לפנייה דברים של הגדה ומעשים שאירעו בכתובים הראשונים, כגון: אשר חכמים יגידו ולא כחדו מאבותם, יהודה הודה ולא בוש, מה היה סופו? נחל חיי העולם הבא; ראובן הודה ולא בוש, מה היה סופו? נחל חיי העולם הבא.

ד. הצעתו ליעקב בעניין בנימין

בראשית (פרשת מקץ) פרק מב פסוק לה - לח - ראובן משכנע את יעקב ונכשל

(לו) וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יַעֲקֹב אֲבִיהֶם אֲתִי שְׁפַלְתֶּם יוֹסֵף אֵינְנוּ וְשָׁמְעוּן אֵינְנוּ וְאֶת-בְּנֵימִן תִּקְחוּ עָלַי הֲיֵי כְלָנָה:

(לז) וַיֹּאמֶר רְאוּבֵן אֶל-אֲבִיו לֵאמֹר אֶת-שִׁבְעֵי בְנֵי תְּמִית אִם-לֹא אֲבִיאֲנֹה אֵלֶיךָ תִּגְּהַר אֶתְּךָ וְאֶנִּי אֲשִׁיבֶנּוּ אֵלֶיךָ:

(לח) וַיֹּאמֶר לֹא-יִגְדֹךָ בְּנֵי עַמְכֶם כִּי-אֲחִיו מֵת וְהוּא לְבַדּוֹ נִשְׁאָר וְקִרְאֵהוּ אֶסֶן בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר תֵּלְכוּ-בָּהּ וְהוֹרְדְתֶם אֶת-שִׁבְתִּי בְּיָגוֹן שְׂאֻלָּה:

אבן עזרא בראשית (פרשת מקץ) פרק מב פסוק לז

(לז) וי"א כי פי' תמית - תעניש. ואחרים אמרו שזאת תפלה לנגד השם, וכלל הדבר אילו היה מדבר נכונה, לא היה יעקב מחריש:

רש"י בראשית (פרשת מקץ) פרק מב פסוק לח

(לח) לא ירד בני עמכם - לא קבל דבריו של ראובן. אמר בכור שוטה הוא זה, הוא אומר להמית בניו, וכי בניו הם ולא בני:

רד"ק בראשית (פרשת מקץ) פרק מב פסוק לז

(לז) את שני בני - שנים מבני, כי ארבעה היה לו. ואמר ראובן דבר סכלות שיעקב ימית בניו, אמר לו בכור שוטה; בניך ולא בני, לפיכך לא חשש יעקב להשיבו על דבריו אלא אמר להם שלא ירד בנימין עמהם:

רמב"ן בראשית (פרשת מקץ) פרק מב פסוק לז - מדוע נתקבלה עצת יהודה ולא ראובן

(לז) את שני בני תמית - קיבל עליו באלה להביאו אל אביו, כי אמר לו את שני בני תמית, בהיות עונשך עלי אם לא אשיבנו אליך, והוא כענין מה שאמר יהודה (להלן מג ט) וחטאתי לך כל הימים. ואמר את שני בני, והם היו ארבעה, לאמר תחת האחד מבניך יהיה הכפל בבני.

והנה יעקב לא בטח בראובן כאשר בטח ביהודה, כי יהודה גבר באחיו.

ועוד כי ראובן כבר פשע באביו ולא יבטח בו.

והכלל כי היתה עצת יהודה טובה להניחו לזקן עד שיכלה פת מן הבית (עיין תנחומא מקץ ח) כי אז ישמע, והוא מה שאמר לו ונחיה ולא נמות גם אנחנו גם טפנו:

דברי הימים א פרק ה פסוק א - ב - ראובן - יהודה ויוסף

(א) וּבְנֵי רְאוּבֵן בְּקוֹר-יִשְׂרָאֵל כִּי הוּא הַבְּכוֹר וּבְחֻלְלוֹ יִצְוֶעִי אֲבִיו נִתְּנָה בְּכֹרְתוֹ לְבְנֵי יוֹסֵף בֶּן-יִשְׂרָאֵל וְלֹא לְהַתְיַחֵשׁ לְבְּכֹרָה: (ב) כִּי יְהוּדָה גִּבֹּר בְּאֶחָיו וְלִנְגִיד מִמֶּנּוּ וְהַבְּכֹרָה לְיוֹסֵף